

ТЭКСТАЎТВАРАЛЬНАЯ КАТЭГОРЫЯ АЎТАРСКАГА «Я» Ў АРГАНІЗАЦЫІ ЖУРНАЛІСЦКАГА МАЎЛЕННЯ

А. І. Гурын

*Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт, г. Мінск;
gorain94@yandex.by;
наук. кір. – В. І. Іўчанкаў, д-р філал. навук, праф.*

Разглядаюцца спосабы арганізацыі аўтарскага «я», накіраваныя на максімальную эфектыўнасць стварэння медыятэксту. Навізна даследавання заключаецца ў адлюстраванні магчымасцей карэляцыі праяўленняў аўтарскіх і рэдактарскіх задум і абавязкаў у рэчышчы эфектыўных практык арганізацыі медыятэксту. Рэдактарская дзейнасць уяўляе сабой складаны комплекс, канчатковай мэтай якога з'яўляецца падрыхтоўка тэксту для апублікавання з гледжання не толькі даступнасці, зразумеласці, лагічнасці, але і актуальнасці, аператыўнасці, дакладнасці фактаў, стылістычнай і ідэйнай адпаведнасці канцэпцыі выдання, канала. Вынікі даследавання могуць быць выкарыстаны ў мэтах удасканалення рэдактарскай працы, у прыватнасці, у кваліфікацыйнай ацэнцы тэкстаўтваральнай катэгорыі аўтарскага «я» ў медыятэксце.

Ключавыя словы: рэдагаванне; эфектыўны медыятэкст; аўтарскае «я»; сучасны медыярынак; інструментарый рэдагавання; стахастычнасць аўтарскага «я».

Рэдактарскай апрацоўцы на сучасным этапе ва ўсіх сродках масавай інфармацыі перад публікацыяй падлягае кожны медыятэкст.

Медыятэкст разумеецца як дынамічная складаная адзінка вышэйшага парадку ў сферы масавай камунікацыі. Ён з'яўляецца асноўным сегментам падзелу медыяпатоку [1, с. 11–13].

Відавочна, што ва ўмовах сучаснага медыярынку патрэбны якасны інфармацыйны прадукт. Тэкстаўтваральная катэгорыя аўтарскага «я» стварае ўплывовы эфект на цікавасць аўдыторыі да сучаснага медыявыдання, у той час як прафесійная дзейнасць рэдактара здольная рабіць такі ўплыў выключна станоўчым.

Тэрмін «аўтарскае «я» з'яўляецца на сучасным этапе развіцця медыядыскурсу найбольш дакладным паняццем, у якім эксплікуецца аўтарскі стыль у медыятэксце.

Рэдактарская дзейнасць уяўляе сабой складаны комплекс, канчатковай мэтай якога з'яўляецца падрыхтоўка тэксту для апублікавання з гледжання не толькі даступнасці, зразумеласці, лагічнасці, але і актуальнасці, аператыўнасці, дакладнасці фактаў, стылістычнай і ідэйнай адпаведнасці канцэпцыі выдання, канала. На практыцы кожны рэдактар выбірае сваю метадыку рэдагавання, зыходзячы з уласных уяўленняў пра стыль выдання або праграмы, пра інтарэсы ўладальніка і г. д. [2]. Такі падыход далёка не заўсёды

забяспечвае ўзнікненне максімальнай прывабнасці медыяпрадукту для аўдыторыі.

Для ўстанаўлення вынікаў уплыву працэсу рэдагавання на эфектыўнасць медыятэксту ў артыкуле аналізуюцца матэрыялы журналіста Данііла Лысенкі, якія апублікаваны ў рубрыцы «ЛІМб» у шэрагу нумароў газеты «Літаратура і мастацтва». На такі выбар паўплывалі некалькі аспектаў. Матэрыялы Д. Лысенкі вялікія аб'ёмам (11–12 тысяч сімвалаў), таму больш аб'ектыўнай уяўляецца ацэнка рэдактарскай працы, якая пры маштабных тэкстах патрабуе найбольш глыбокага, сістэмнага прымянення рэдактарскага інструментарыю, максімальнай канцэнтрацыі. Даволі цікавым для аналізу аб'ектам з'яўляецца абраная Д. Лысенкам практыка стварэння матэрыялаў на стыку агляду і рэцэнзіі, якія адносяцца намінальна да аналітычных жанраў, аднак, дзякуючы спалучэнню ў асаблівых творчых умовах арт-журналістыкі, суцэльны твор набліжаецца ў выніку да жанраў мастацка-публіцыстычных, дзе ступень праяўлення аўтарскага «я» максімальная [3, с. 90]. Таксама ў тэкстах Д. Лысенкі выяўляецца багаты арсенал лексіка-граматычных сродкаў, што дапамагае ўстанавіць нізкі ўзровень стахастычнасці аўтарскага «я», пры якім нават мінімальныя адхіленні ад правамернага выкарыстання інструментарыю рэдагавання могуць прывесці да пагаршэння якасці медыятэксту, зніжэння перцэптыўнага эфекту, што выкліча і памяншэнне яго эфектыўнасці. Разглядаліся журналісцкія тэксты апублікаваныя і іх варыянты на момант здачы ў рэдактуру.

Асаблівую ўвагу звяртае на сябе пры параўнанні варыянтаў да і пасля рэдактарскай апрацоўкі матэрыял «ЛІМб #3: ФОРМЫ × РЫФМЫ × NOVY GOOD», які апублікаваны ў «Літаратуры і мастацтве» № 1 (5057) ад 10 студзеня 2020 года [4]. Пасля рэдагавання з медыятэксту зніклі некалькі таўталагічных канструкцый, былі выпраўленыя адзінкавыя недахопы аўтарскай граматыкі і пунктуацыі. Аднак у цэлым склалася ўражанне, што рэдактар праігнараваў неабходнасць захавання аўтарскай думкі і стылю, не захацеў аналізаваць унутрытэкставыя сувязі ва ўсёй іх паўнаце.

Так, пры апісанні твораў Міколы Мятліцкага журналіст сцвярджае: «Хаця з большага зварот да гэтых [патрыятычных] матываў цалкам апраўданы, у, напрыклад, прысвячэнні Максіму Багдановічу патрыятызм звяртае на сябе зашмат увагі». Далей ідзе тлумачэнне думкі аўтара, аднак у выніковым варыянце прыклад і яго абгрунтаванне адсутнічаюць. Рэдактар пакінуў толькі: «Зварот да гэтых матываў цалкам апраўданы» (ЛіМ. 10.01.2020). І калі праўку-скарачэнне можна абгрунтаваць, напрыклад, фактарам размяшчэння матэрыялу на паласе, то захаванне

прыслоўя «цалкам» супярэчыць задуме аўтара. Д. Лысенку была спрытна прыпісана мадальная ўпэўненасць, якой ён дакладна не меў. Ужо ў наступным сказе аўтара, наадварот, пазбаўляюць перакананасці ў меркаванні. У тэксце да апрацоўкі гаворыцца: «Гэта падводзіць да іншай праблемы: часам патрыятызм падаецца ў залішне ўзнёслым ключы». Пасля апрацоўкі павялічваецца суб'ектыўная мадальнасць: «Але, на маю думку, часам патрыятызм падаецца ў занадта ўзнёслым ключы» (ЛіМ. 10.01.2020). Такі дадатак можна назваць і плеаназмам – сам фармат калонкі абвясчае, што выказваецца думка аўтара і больш нічыя. Так была разбурана кампазіцыйная мадэль медыятэксту, прысвечанага М. Мятліцкаму. Да таго ж следам пры разважанні пра творы Валерыя Кухарчука ў тэксце застаецца аўтарскае: «Зноў жа: на месцы Багдановіча мог апынуцца любы іншы зямляк» (ЛіМ. 10.01.2020). Аднак намаганні рэдактара газетная старонка не ўтрымлівае згадкі пра класіка беларускай літаратуры раней па тэксце – зварот «зноў жа» пакіне ў чытачоў адчуванне непаразумення: да чаго іх адсылаюць? Гэтую канструкцыю неабходна было выдаліць.

Выказванням Д. Лысенкі дадаецца ўмоўнасць, да якой ён не схільны. Параўнаем варыянты да і пасля правак: «Знікае суб'ект, што для такіх пачуццяў фатальна» – «Знікае суб'ект, што для такіх пачуццяў можа быць фатальна» (ЛіМ. 10.01.2020), «Такі падыход [да выбудовы вобразаў] працуе не з усімі сюжэтамі і тэмамі, недзе канкрэтыка ўсё ж жыццёва неабходна» – «Як мне здаецца, такі падыход працуе не з усімі сюжэтамі і тэмамі» (ЛіМ. 10.01.2020), «Але далей за форму гэтая нечаканасць не ідзе» – «Але не паўсюль гэтая нечаканасць ідзе далей за форму» (ЛіМ. 10.01.2020). Такія праўкі выстаўляюць аўтара няўпэўненым у сабе і могуць выклікаць абурэнне ў прыхільнікаў літаратурнай крытыкі, якая ў гісторыі беларускай журналістыкі славілася ўменнем дакладна «паставіць дыягназ» твору.

Паказальны прыклад праяўлення аўтарскага «я» Д. Лысенкам – яскравая метафара пры апісанні твораў Анхелы Эспіносы Руіс: «Пейзажныя матывы служаць шкілетам для гарачага мяса любоўнай лірыкі – рэфлектыўна-прачулай, але не надта арыгінальнай». Сувязь тэм прыроды і кахання ў паэтычнай творчасці з'яўляецца ўстойлівай – і параўнанне яе трываласці з асновай канструкцыі цела многіх жывых істот, узмоцненае эпітэтам «гарачы», стварае моцнае ўражанне. Але пасля праўкі выразнасць значна паменшылася: «Пейзажныя матывы служаць шкілетам для рэфлектыўна-прачулай любоўнай лірыкі» (ЛіМ. 10.01.2020). Акрамя знікнення метафары, назіраецца і выдаленне ацэнкі крытыка – і ў цэлым замест «гарачага мяса» рэдактар падае нам

непрывабны «шкілет» выказвання, у якім чытач не зможа адгадаць задуму аўтара, ацаніць кантэкстныя элементы яго аўтарскага «я».

Такім чынам, эфектыўны медыятэкст з'яўляецца базавай патрэбай сродкаў масавай інфармацыі ва ўмовах сучаснай канкурэнцыі за аўдыторыю. Яго з'яўленне ў медыяпрасторы немагчыма без уплывовага фактару рэдагавання. Ключавым аспектам, ад якога залежыць эфектыўнасць медыятэксту, з'яўляецца захаванне катэгорыі аўтарскага «я». Адсутнасць сістэмнага падыходу і карэляцыі вытворчых працэсаў непазбежна прывядзе да памяншэння эфектыўнасці медыятэксту, зніжэння яго эстэтычнай вартасці, інфармацыйнай насычанасці, можа прывесці да камунікатыўных зрухаў ці нават рызык.

Бібліяграфічныя спасылкі

1. *Кузьмина Н. А.* Современный медиатекст: учебное пособие. Омск, 2011.
2. *Сурикова Т. И.* Литературное редактирование текстов средств массовой информации. М. : ИНФРА-М, 2017.
3. *Гучанкаў В. І.* Дыскусія беларускіх СМІ. Арганізацыя публіцыстычнага тэксту. Мінск : БДУ, 2003.
4. *Лысенка Д.* ЛІМБ #3: ФОРМЫ × РЫФМЫ × NOVY GOOD // ЛіМ. 2020. 10 студз. С. 6.